

Herstelplan Gemeente Voorschoten

Geachte Raad,

Afgelopen donderdag heb ik in de Dorpskerk ingesproken tijdens de door onze Burgemeester uitstekend gefaciliteerde inspraak avond. In de afsluitende woorden van onze wethouder Daan Binnendijk gaf die er echter blijk van cruciale boodschappen van mij en andere sprekers niet goed begrepen te hebben. Bovendien is vijf minuten inspreektijd weliswaar voldoende om een boodschap in hoofdlijnen te brengen, maar niet om in detail op een aantal zaken dieper in te gaan. Ik deel u mijn gedachten dus nogmaals op papier en ga specifiek in op enkele van de afsluitende woorden van onze wethouder.

1. Tijdige en juiste financiële informatie verstrekking.

Om een financieel herstelplan te maken is het natuurlijk van essentieel belang dat College en Raad over actuele cijfers beschikken. Veruit de meeste beursgenoteerde ondernemingen hebben hun jaarcijfers 2016 in januari 2017 gereed en afwijkingen van hun begroting geanalyseerd. Een kleine gemeente als Voorschoten moet dat toch ook kunnen. Als (gepensioneerd) accountant ben ik verbijsterd dat de gemeente eerst een concept-herstelplan opstelt om tot een structurele bezuiniging van € 3mln. te komen en pas in maart de jaarcijfers 2016 met een overschot van eveneens ca € 3mln. aan de Raad ter beschikking stelt, terwijl er bovendien nog niet geanalyseerd is welk deel van dat overschot structureel en welk deel incidenteel is. In zijn afsluitende woorden stelde de wethouder dat hij over een erg goede financiële afdeling beschikt. Dat zal best en heeft niemand in twijfel getrokken. Het kernprobleem is echter: **waarom waren de actuele cijfers van 2016 niet eind januari beschikbaar en geanalyseerd op structureel en eenmalig, om als input beschikbaar te zijn voor het opstellen van het concept Herstelplan?** Om dat te bereiken is veel meer nodig dan alleen maar goede financiële mensen, bijv.: er moet een gedetailleerde planning van de financiële jaarafsluiting worden opgesteld met een oplevering per eind januari, alle betrokkenen moeten de stappen in het jaarafsluitingsproces goed begrijpen, financiële mensen kunnen in januari uiteraard geen vakantie nemen, leidinggevendens bewaken de tijdslijn en kwaliteit, enz.

Is voorts de tussentijdse financiële informatie die U als Raadsleden drie keer per jaar ontvangt, met de actuele cijfers met analyse van afwijkingen van de begroting, voor U voldoende inzichtelijk om uw controlerende rol als Raad adequaat uit kunt oefenen en U indien nodig tijdig kunt bijsturen?

Ik begrijp verder dat u in 2015 alarmerende resultaten van een stresstest uitgevoerd door de Rekenkamercommissie WVOLV hebt ontvangen over de verwachte hoog oplopende schulden. Heeft U daarin geen aanleiding gevonden om bij te sturen?

2. Welke taken niet meer doen.....en/of welke taken slimmer doen?

In zijn afsluitende woorden betoogde de wethouder, als reactie op diverse insprekers, dat als er bezuinigingen worden geschraapt, er ergens anders meer bezuinigd moet worden en dat bij iedere bezuiniging moet worden aangegeven welke taken er niet meer uitgevoerd gaan worden. Deze laatste opmerking verdient mijns inziens enige nuancering. Het gaat er in de eerste plaats om dat taken die bijvoorbeeld onnodig dubbel uitgevoerd worden voortaan slechts 1 keer worden gedaan en om andere taken slim, efficient en effectief en daarmee goedkoper uit te voeren. Bijvoorbeeld:

- a. **Bestuurskrachtmeting.** Veel werkzaamheden worden door WODV dubbel uitgevoerd, omdat overleg en afstemming met Wassenaar ontbreekt. Als beide gemeenten de overbodige regels in de APV gaan schrappen is het veel efficiënter om dat voor beide gemeenten in 1 keer te doen, dan twee keer op verschillende tijdstippen voor iedere gemeente afzonderlijk. Als er Milieubeleid ontwikkeld moet worden, dan is het veel efficiënter dat voor beide gemeenten in 1 keer te doen (waarbij de politiek later natuurlijk eigen accenten mag geven), dan twee keer het wiel uit te vinden.
- b. **“Economy of scale”.** De ambtelijke fusie met Wassenaar levert (samen met Wassenaar) al een jaarlijkse besparing van € 2,5 mln. op volgens adviesbureau BMC. Het uitbesteden van belastingheffing aan Belastingssamenwerking Gouwe-Rijnland bespaart denk ik veel kosten, terwijl het inningsproces voor de burgers enorm verbeterd is. De WMO wordt in samenwerking met Wassenaar en Leidschendam-Voorburg uitgevoerd. Maar verder lijken Wassenaar en Voorschoten nog steeds heel veel zelf via de Werkorganisatie Duivenvoorde te doen. Als ik naar de omliggende gemeenten kijk, hebben bijvoorbeeld Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude veel processen en activiteiten uitbesteed aan hun gezamenlijke organisatie “Servicepunt 71”, evenals het samenwerkingsorgaan Holland Rijnland (waar Voorschoten ook aan deelneemt). Moeten Wassenaar en Voorschoten wel alle taken door de WODV laten uitvoeren of zou er niet taak voor taak bekeken moeten worden waar uitbesteding aan een grote organisatie (met een bewezen trackrecord op het gebied van kwaliteit en procesvoering) kosten voordelen en kwaliteitsverbetering op zal leveren? De later uit te voeren begrotingsscan kan overigens goede input voor een uitbestedingsproces opleveren.

Naast taken slimmer en efficiënter doen, zou er inderdaad ook een proces gestart moeten worden met een inventarisatie wat er thans aan beleid en uitvoering gedaan wordt, prioriteiten worden gesteld en besluiten worden genomen welke taken er in de toekomst geschraapt gaan worden. Vervolgens worden die in de WODV concern- en afdelingsplannen verwerkt en kunnen goed gefundeerde bezuinigingsdoelstellingen worden geformuleerd en geëffectueerd.

3. “Never waste a crisis” (ofwel nood breekt wet).

Dit motto wordt zowel in het bedrijfsleven als door de overheid veelvuldig in praktijk gebracht. Voorschoten zit midden in een financiële crisis. Gevoel van urgentie en onorthodoxe maatregelen zijn mijns inziens vereist, maar uit het concept Herstelplan blijkt het tegendeel. In hoofdstuk 2.8.2 wordt uitgebreid betoogd dat op de kosten van Werkorganisatie Duivenvoorde (waaraan Voorschoten jaarlijks meer dan € 14 mln. bijdraagt en waar dus desgewenst substantieel bezuinigd kan worden) niet op korte termijn bespaard kan worden, omdat “na een besluit tot stoppen van een activiteit Voorschoten in afbouw nog 4 jaar voor die activiteiten betaalt.” Probeer dit uw burgers eens uit te leggen als cruciale voorzieningen in Voorschoten door dergelijke contractuele clausules gesloten moeten worden.

Een voorbeeld hoe het wel kan. Het huidige kabinet Rutte-II trad aan tijdens een financiële crisis en nam ondenkbare maatregelen. Met terugwerkende kracht werd bijvoorbeeld een tijdelijke werkgeversbelasting op hoge salarissen ingevoerd, daarmee de rechtszekerheid aantastend. Natuurlijk kwamen er rechtszaken, maar uiteindelijk woog de Hoge Raad de aantasting van de rechtszekerheid af tegen de urgente noodzaak van de regering om tot een redelijke staatsbegroting te komen en keurde onder het motto “nood breekt wet” de maatregel goed.

Ga dus onmiddellijk met Wassenaar in gesprek (dat ook naarstig op zoek is naar bezuinigingen), laat u op voorhand niet hinderen door contractuele bepalingen en zoek gezamenlijk en in goed overleg naar besparingsmogelijkheden op de WODV op kortere termijn. Het Bestuurskrachtmeting-rapport geeft enkele concrete aanknopingspunten: stem bijvoorbeeld met Wassenaar af welk beleid in 2017 of volgende jaren ontwikkeld gaat worden, leg dit in WODV afdelings- en concernplannen vast en stem de bezetting van die afdelingen daarop af. Standaardiseer formats en werkprocessen tussen beide gemeenten.

4. Kostenbesparing door een bestuurlijke fusie met bijvoorbeeld Wassenaar

Ik heb tijdens mijn insprektijd betoogd dat de Werkorganisatie Duivenvoorde diensten verleent aan 50.000 inwoners met een “bestuurlijk waterhoofd” van twee Colleges en twee Raden en derhalve over twee bestuurssecretariaten en twee griffies moet beschikken. Naast twee Burgemeesters en twee gemeente secretarissen resulteert dat natuurlijk in veel extra kosten. Ik heb verwezen naar een interview in het Leidsch Dagblad van 2 maart 2017 met adviesbureau BMC en prof. Arno Korsten, waar gekwantificeerd werd dat WODV t.o.v. een gemiddelde gemeente van 50.000 inwoners € 2 a €2,5 te duur was. Ik heb de Raad gevraagd ambitie te tonen en voor grotere besparingen te gaan door zich niet met de middelmaat te meten, maar een plaats in de top 10 van meest efficiënte gemeenten van 50.000 inwoners te ambieren.

In zijn slotwoord stelde de wethouder echter dat hij beschikt over een rapport van Berenschot uit 2015, dat concludeert dat de omvang van de ambtelijke organisatie min of meer in lijn is met het gemiddelde. Het tegendeel is waar: Berenschot heeft dmv. een Benchmark op gemeenten met 50.000 inwoners vastgesteld dat WODV 30,5 fte (tegen jaarlijkse kosten van €2,3 mln) teveel heeft. Hiervan is 12 fte (€0,9 mln.) dubbele bestuurssecretariaten, griffies, enz. en 18,5 fte (€1,4 mln) zogenaamde overheadkosten: het eigen WODV-bestuur en de afstemming tussen dit bestuur, Voorschoten en Wassenaar.

Het is aan Raadsleden om te overwegen of een fusie met bijvoorbeeld Wassenaar opportuun is (en natuurlijk die van Wassenaar, “it takes two to tango”). Ik heb alleen een poging gedaan om te kwantificeren dat de huidige situatie van een ambtelijke fusie jaarlijks al € 2,5 mln, voordeel oplevert, maar t.o.v. een bestuurlijke fusie nog steeds € 2,3 mln. te duur is t.o.v. de gemiddelde kosten van een gemeente met 50.000 inwoners. Naast financiële afwegingen zijn hierbij nog vele andere afwegingen te maken, bijvoorbeeld als beide gemeenten geen aanstalten maken te fuseren, gaat de provincie dan gewoon fusies met Leiden en/of Den Haag opleggen?

Maar u zult als Raadsleden in ieder geval wel uit moeten kunnen leggen waarom u voorzieningen sluit, subsidies vermindert, OZB aanzienlijk verhoogt, maar anderzijds de te hoge kosten van de WODV op korte termijn ongemoeid laat. Dan is verwijzen naar het kontrakt geen sterk argument.....

5. Communiceer feiten eerlijk en transparant om vertrouwen te winnen

Afgelopen donderdagavond heb ik veel emotie en onbegrip gehoord. Mag ik met u – voor wat het waard is – wat van mijn observaties delen met suggesties hoe u de communicatie kan verbeteren en vertrouwen terug kan winnen:

- a. De Raad heeft drie rollen te vervullen: als volksvertegenwoordiger voeling houden met de burgers (de inspraak avonden zijn een voorbeeld hoe u dat goed doet), het stellen van kaders en controle op het College. Op dat laatste punt heeft u gezien het preventieve financieel toezicht ronduit gefaald. Volgens de Bestuurskracht-meting heeft u als Raad de kaderstellende rol slechts beperkt uitgevoerd. Een Mea Culpa naar de burgers helpt, maar nog belangrijker is uit te dragen wat u van het verleden heeft geleerd en wat u zelf gaat verbeteren. Trek het boetekleed aan, formuleer helder waar u achteraf spijt van heeft en wat U er nu en in de toekomst aan gaat doen!

- b.** Vele aanwezigen begrepen niet waarom er pijnlijke maatregelen genomen moeten worden om in 2017 en volgende jaren € 3 mln. te bezuinigen, terwijl de jaarrekening 2016 eenzelfde overschot vertoont. U moet de burger helder uitleggen wat het verschil is tussen structurele meevallers en eenmalige. Het feit dat de 2016 resultaten nog niet beschikbaar waren bij het opstellen van het concept-herstelplan heeft natuurlijk niet geholpen. Maak een helder statement: de structurele meevallers uit 2016 worden direkt als minder-bezuinigingen in het Herstelplan verwerkt. Geef voorbeelden van eenmalige meevallers en leg uit waarom die niet in het Herstelplan verwerkt kunnen worden.
- c.** Coalitie partijen kregen van insprekers forse kritiek over een OZB verlaging voor 2017 van € 1 mln, waardoor er nu pijnlijke bezuinigingen nodig waren. In een financiële crisis moet partij-politiek even plaats maken voor objectieve feiten om gezamenlijk als Raad vertrouwen bij de bevolking terug te winnen. Voor zover ik uit mijn belastingaanslagen kan afleiden zijn de feiten als volgt: de OZB is in 2016 met 10% verhoogd en in 2017 gelijk gehouden. De excessieve verhoging van de OZB in 2016 diende mede ter financiering van de €9 mln. bijdrage aan de ondertunneling van de N11. Wel is de afvalstoffenheffing – die voor zover mij bekend geen belasting is, maar een kostendekkende heffing - in 2017 met 7% verlaagd, maar die was in 2016 juist met 10% verhoogd (en derhalve over de laatste 2 jaar per saldo nog altijd met 3% gestegen). Oppositie partijen mogen best betogen dat zij graag gezien hadden dat de OZB in 2017 wederom was verhoogd, maar stel niet dat de OZB verlaagd is! Alsmede dat als er structureel € 3 mln. bezuinigd moet worden een OZB verhoging van € 1 mln. slechts voor een klein deel deze uitdaging invult en pijnlijke maatregelen nog immer vereist zijn.
- d.** Geef de burgers / de insprekers het gevoel dat er naar hen goed geluisterd is. Communiceer duidelijk waar het concept-herstelplan in het definitieve plan bijgesteld is obv. input van sprekers en beargumenteer eveneens concreet waarom aan andere pleidooien geen gehoor kan worden gegeven. Er moet immers fors bezuinigd worden, dus moeten er keuzes gemaakt worden.

6. Afweging preventief financieel toezicht versus een “quick and dirty” herstelplan

Het huidige proces van concept-herstelplan, inspraak avond voor burgers en definitief herstelplan in uw Raadsvergadering a.s. woensdag staat onder extreme tijdsdruk, om voor 1 april een herstelplan bij de provincie te hebben ingediend. Het proces komt op mij als paniekerig en ongestructureerd over. Een heldere reflectie hoe Voorschoten in deze situatie geraakt is lijkt vooralsnog te ontbreken. De wethouder heeft donderdag avond toegezegd dat de analyse van de structurele meevallers uit 2016 maandag beschikbaar komt, zodat pas dan de bezuinigingstaakstelling concreet kan worden gemaakt, terwijl u woensdag al over het herstelplan vergadert. Hoe kunt u zich dan zorgvuldig voorbereiden? Een strategische visie lijkt volledig te ontbreken. De belangrijkste drijver van de financiële tekorten zijn de hoge substantiele kosten van de WODV, maar die worden op de korte termijn niet aangepakt. Naast een aanzienlijke verhoging van de OZB, lijkt uw kaderstellende rol hier beperkt te worden tot het kiezen van bezuinigingen op met name voorzieningen en subsidies uit de lijst van het conceptplan. Dat kan haast niet tot een uitgebalanceerd herstelplan leiden, dat gestoeld is op een heldere strategische visie en gebaseerd is op een concreet besluit welke taken en beleid niet meer of anders uitgevoerd gaan worden.

Eigenlijk zou er eerst een afweging moeten worden gemaakt van de nadelige gevolgen van het langer onder preventief toezicht staan versus het hoge risico dat er nu onder veel te grote tijdsdruk een “quick and dirty” herstelplan wordt opgesteld, waarvan u later spijt krijgt.

Ik hoop dat ik U met dit schrijven behulpzaam ben geweest en wens u veel wijsheid toe met het definitieve Herstelplan. U mag als Raad gefaald hebben in uw controle rol, ik blijf groot respect houden voor uw grote inzet!

Met vriendelijke groet,